

Sygn. akt XVII AmC 1115/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 grudnia 2012 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w składzie następującym:

Przewodniczący: SSR (del.) Anna Maria Kowalik

Protokolant: Piotr Hołyś

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 27 grudnia 2012 r. w Warszawie

sprawy z powództwa **Stowarzyszenia (...)** z siedzibą w P.

przeciwko **E. C. (1)** prowadzącej działalność gospodarczą pod nazwą (...) **Biuro (...),
Przedsiębiorstwo (...)**

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

orzeka:

1. uznaje za niedozwolone i zakazuje pozwanej wykorzystywania w umowach z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści: **„Pośrednik jest uprawniony także do udostępniania i przetwarzania danych osobowych Zamawiającego również w ramach sieci teleinformatycznej podmiotom, którym informacje te są niezbędne w celu sfinalizowania transakcji obrotu nieruchomości.”**;
2. nakazuje pobrać od **E. C. (1)** na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 600,00 zł (sześćset złotych) tytułem opłaty od pozwu od uiszczenia której powód był zwolniony
3. zasądza od **E. C. (1)** na rzecz **Stowarzyszenia (...)** z siedzibą w P. kwotę 360,00 zł (trzysta sześćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;
4. zarządza publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt pozwanej.

SSR Anna Maria Kowalik

Sygn. akt XVII AmC 1115/12

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 27 lutego 2012 roku (data prezentaty) powód – Stowarzyszenie (...) z siedzibą w P. wniosło o uznanie za niedozwolone i zakazania wykorzystywania przez pozwaną – E. C. (2) prowadzącą działalność gospodarczą pod nazwą (...) Biuro (...), Przedsiębiorstwo (...) w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o następującej treści: **„POŚREDNIK jest uprawniony także do udostępniania i przetwarzania danych osobowych ZAMWAIJĄCEGO również w ramach sieci teleinformatycznej podmiotom, którym informacje te są niezbędne w celu sfinalizowania transakcji obrotu nieruchomości”**. Powód wniósł ponadto o wydanie wyroku zaocznego zaopatrzonego w rygor natychmiastowej wykonalności w przypadkach prawem przewidzianych, wydanie wyroku uwzględniającego powództwo w całości na posiedzeniu niejawnym, rozpoznanie sprawy również pod nieobecność powoda, bądź jego pełnomocnika oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Swoje roszczenie powód oparł na fakcie, że pozwana w ramach prowadzonej działalności gospodarczej posługuje się wzorcem umownym o nazwie „Umowa pośrednictwa z zastrzeżeniem wyłączności” zawierającym zakwestionowane postanowienie umowne. W opinii powoda zakwestionowana klauzula powinna zostać uznana za niedozwoloną, gdyż upoważnia pozwaną do rozpowszechniania danych osobowych konsumentów w sposób niezgodny z prawem.

Pozwana w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa w całości, zasądzenie od powoda na jej rzecz kosztów procesu, przesłuchanie pozwanej na okoliczność zasad zawierania przez nią umów pośrednictwa, indywidualnego uzgadniania treści umowy z każdym konsumentem oraz celu zamieszczania kwestionowanego postanowienia i jego praktycznego wykorzystania. W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew podniosła, że powód nie udowodnił, iż załączona do pozwu umowa stanowi wzorzec umowny, który nie jest indywidualnie przez pozwaną negocjowany. Ponadto podniosła, że zgodnie z ustawą o ochronie danych osobowych „przetwarzanie danych (osobowych) jest dopuszczalne wtedy, gdy jest to konieczne do realizacji umowy, gdy osoba, której dane dotyczą, jest stroną lub gdy jest to niezbędne do podjęcia działań przed zawarciem umowy na żądanie osoby, której dane dotyczą.” Z powyższego zapisu wynika zatem, że zastosowana przez pozwaną klauzula jest zgodna z obowiązującym prawem (k.12-16 odpowiedź na pozew).

Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwana E. C. (2) prowadzi działalność gospodarczą w zakresie pośrednictwa w obrocie nieruchomościami i w obrocie z konsumentami posługuje się wzorcem umowy zawierającym postanowienie następującej treści: **„POŚREDNIK jest uprawniony także do udostępniania i przetwarzania danych osobowych ZAMAWIAJĄCEGO również w ramach sieci teleinformatycznej podmiotom, którym informacje te są niezbędne w celu sfinalizowania transakcji obrotu nieruchomości”**. (k.7-8 – kopia umowy § 7 pkt 3).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie niekwestionowanych wzajemnie twierdzeń Stron oraz zgromadzonego w toku postępowania sądowego materiału dowodowego, który z uwagi na wzajemną spójność i logiczność uznano za wiarygodny na podstawie art. 230 k.p.c.

W odpowiedzi na pozew pozwana zakwestionowała, stosowanie przez nią wzorca umowy zawierającego zakwestionowane postanowienie umowne. Podkreślała, że powód przedstawił jedynie pojedynczy, przykładowy egzemplarz umowy, który jest przez pozwaną zamieniany stosownie do ustaleń poczynionych z indywidualnym klientem.

W ocenie Sądu twierdzenia pozwanej jako nie stosowała wzorca dołączonego do pozwu nie zasługują na danie im wiary. Przede wszystkim dołączony do pozwu dokument jest w nagłówku opatrzone nazwą firmy, pod którą pozwana prowadzi działalność gospodarczą oraz zawiera wszystkie niezbędne dane adresowe. Ponadto w samej treści umowy znajduje się stwierdzenie, że umowa została zawarta pomiędzy: „Przedsiębiorstwem (...) z siedzibą w P. przy ul. (...), NIP (...), reprezentowanym przez E. C. (2), licencja nr (...), zwany dalej POŚREDNIKIEM”, które jednoznacznie potwierdza okoliczność, iż przedmiotowy dokument został wytworzony przez pozwaną w celu stosowania go w umowach skierowanych do nieograniczonej liczby klientów, w tym konsumentów.

W tym stanie rzeczy, Sąd nie miał żadnych wątpliwości co do tego, że pozwana posługuje się przy prowadzeniu działalności gospodarczej wzorcem umowy dołączonym do pozwu.

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów zważył, co następuje:

Powództwo zasługuje na uwzględnienie.

Na gruncie przedmiotowej sprawy rozważenia wymagało w pierwszej kolejności, czy stosowana przez pozwaną „Umowa pośrednictwa z zastrzeżeniem wyłączności” jest wzorcem umownym w rozumieniu art. 384 k.c. Zajęcie negatywnego stanowiska w tej materii pozbawiłoby bowiem Sąd możliwości poddania zakwestionowanych przez

powoda postanowień ocenie prawnej, a w szczególności, czy mają one charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.

Właściwym do dokonania kontroli abstrakcyjnej wzorca jest wyłącznie Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W postępowaniu tym Sąd dokonuje abstrakcyjnej oceny wzorca celem ustalenia, czy zawarte w nim klauzule mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ k.c. Niedozwolone postanowienia umowne to konstrukcja przewidziana w art. 385¹ – 385³ k.c., mająca na celu ochronę konsumenta przed niekorzystnymi postanowieniami umowy łączącej go z profesjonalistą. **Należy podkreślić, że ocena kwestionowanych klauzul prowadzona jest w oderwaniu od konkretnego stosunku umownego z określonym konsumentem, a jej przedmiotem jest badanie tylko tych klauzul wzorca, a nie praktyki i konsekwencji ich stosowania w umowach z konsumentami.** Ocenie podlega zatem wyłącznie treść postanowienia wzorca, a nie sposób jego wykorzystania, czy jego powszechność w analogicznych wzorcach umowy firm konkurencyjnych.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy należy stwierdzić, że konsumenci nie mieli wpływu na treść zakwestionowanej klauzuli, a zatem nie były one z nimi uzgadniane indywidualnie. Nie uzgodnione indywidualnie są bowiem te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. Zgodnie z treścią art. 384 § 1 k.c. ustalony przez jedną ze stron wzorzec umowy, w szczególności ogólne warunki umów, wzór umowy, regulamin wiąże drugą stronę, jeżeli został jej doręczony przed zawarciem umowy. Pojęcie wzorca umownego nie zostało w przepisach prawa polskiego zdefiniowane. Według poglądów doktryny wzorzec umowny to jednostronnie i uprzednio przygotowane zestawienie klauzul umownych, ujętych w sposób generalny i abstrakcyjny, z przeznaczeniem do wykorzystania w nieograniczonej liczbie przypadków. (tak: M. Bednarek „Wzorce umów w prawie polskim” C.H. Beck 2005). Kwestią istotną jest to, aby zbiór postanowień powstał **przed zawarciem umowy i służył stronie, która go ustaliła do ukształtowania treści stosunku obligacyjnego**, jako instrument prawny do związania adherentów postanowieniami, które im chce narzucić. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (art. 385¹ § 3 k.c.). niewątpliwie „Umowa pośrednictwa z zastrzeżeniem wyłączności” stosowana przez pozwaną jest wzorcem umowy, gdyż została przygotowana przez pozwaną z przeznaczeniem do wykorzystania w nieograniczonej liczbie przypadków.

W myśl art. 385¹ § 1 k.c., za niedozwolone postanowienia umowne uznaje się postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Z przytoczonego sformułowania wynika zatem, że możliwość uznania danego postanowienia umownego za niedozwolone i wyeliminowanie go z praktyki zależna jest od spełnienia następujących przesłanek:

- 1) postanowienie nie zostało uzgodnione indywidualnie, a więc nie podlegało negocjacji,
- 2) ukształtowane w ten sposób prawa i obowiązki konsumenta pozostają w sprzeczności z dobrymi obyczajami,
- 3) ukształtowane we wskazany sposób prawa i obowiązki rażąco naruszają interesy konsumenta,
- 4) postanowienie umowy nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron, w tym ceny lub wynagrodzenia.

Powyższe przesłanki muszą zostać spełnione łącznie, natomiast brak jednej z nich skutkuje, że Sąd nie dokonuje oceny danego postanowienia pod kątem abuzywności.

Zatem kolejną kwestią, która wymagała rozstrzygnięcia było ustalenie, czy przedmiotowe postanowienie dotyczy głównych świadczeń stron umowy, w przypadku odpowiedzi pozytywnej, postanowienie nie podlegałoby kontroli pod względem abuzywności (art. 385¹ § 1 kc). Należy stwierdzić, że przedmiotowe postanowienie nie dotyczy głównych świadczeń stron umowy, gdyż należą do nich tylko takie elementy konstrukcyjne umowy, bez uzgodnienia których nie doszłoby do jej zawarcia (essentialia negotii). Postanowienie dotyczące prawa do udostępniania i przetwarzania danych osobowych niewątpliwie nie jest postanowieniem odnoszącym się do głównych świadczeń stron umowy pośrednictwa.

Do rozstrzygnięcia pozostało więc ustalenie, czy zakwestionowane przez powoda postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

„Dobre obyczaje” to reguły postępowania niesprzeczne z etyką, moralnością i aprobowanymi społecznie obyczajami. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami można uznać także działania zmierzające do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, a więc o działanie potocznie określane jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające od przyjętych standardów postępowania.

Pojęcie **„interesów konsumenta”** należy rozumieć szeroko, nie tylko jako interes ekonomiczny, ale mogą tu wejść w grę także inne aspekty: zdrowia konsumenta, jego czasu zbędnie traconego, dezorganizacji toku życia, przykrości, zawodu itp. Naruszenie interesów konsumenta wynikające z niedozwolonego postanowienia musi być rażące, a więc szczególnie doniosłe. Rażące naruszenie interesów konsumenta należy rozumieć jako nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 lipca 2005 roku, I CK 832/04). Natomiast działanie wbrew dobrym obyczajom oznacza tworzenie przez partnera konsumenta takich klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron takiego stosunku.

Obie wskazane w art. 385¹ § 1 k.c. przesłanki służą ocenie tego, czy standardowe klauzule umowne zawarte we wzorcu umownym przekraczają, określone przez ustawodawcę granice rzetelności kontraktowej twórcy wzorca w zakresie kształtowania praw i obowiązków stron konsumenckiego stosunku obligacyjnego.

Pozwana w umowach zawieranych z konsumentami posługuje się wzorcem zawierającym stwierdzenie **„POŚREDNIK jest uprawniony także do udostępniania i przetwarzania danych osobowych ZAMWIAJĄCEGO również w ramach sieci teleinformatycznej podmiotom, którym informacje te są niezbędne w celu sfinalizowania transakcji obrotu nieruchomości”**.

W ocenie Sądu, powyższe postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Należy wskazać, że klauzula generalna wyrażona w art. 385¹ § 1 k.c. uzupełniona została listą niedozwolonych postanowień umownych zamieszczoną w art. 385³ k.c. Obejmuje ona najczęściej spotykane w praktyce klauzule uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami zarazem rażąco naruszające interesy konsumenta. Ich wspólną cechą jest nierównomierne rozłożenie praw, obowiązków lub ryzyka między stronami prowadzące do zachwiania równowagi kontraktowej. Są to takie klauzule, które jedną ze stron (konsumenta) z góry, w oderwaniu od konkretnych okoliczności, stawiają w gorszym położeniu. Wyliczenie to ma charakter niepełny, przykładowy i pomocniczy. Funkcja jego polega na tym, iż zastosowanie we wzorcu umowy postanowień odpowiadających wskazanym w katalogu znacząco ułatwić ma wykazanie, że spełniają one przesłanki niedozwolonych postanowień umownych objętych klauzulą generalną art. 385¹ § 1 k.c. Mając powyższe na względzie Sąd uznał, że kwestionowana przez powoda klauzula stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. bowiem kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Przedmiotowe postanowienie spełnia przy tym przesłanki klauzuli abuzywnej określonej w art. 385³ pkt 9 k.c.

Obowiązki stron umowy pośrednictwa przede wszystkim określa przepis art. 180 ust. 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami, zgodnie z którym „Przez umowę pośrednictwa pośrednik w obrocie nieruchomościami lub podmiot prowadzący działalność, o której mowa w art. 179 ust. 3, zobowiązuje się do dokonywania dla zamawiającego czynności zmierzających do zawarcia umów wymienionych w ust. 1, a zamawiający zobowiązuje się do zapłaty pośrednikowi w obrocie nieruchomościami lub podmiotowi wynagrodzenia.”.

Natomiast zgodnie z ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 roku o ochronie danych osobowych pod pojęciem „przetwarzania danych osobowych” rozumie się „jakiegokolwiek operacje wykonywane na danych osobowych, takie jak zbieranie, utrwalanie, przechowywanie, opracowywanie, zmienianie, udostępnianie i usuwanie, a zwłaszcza te, które wykonuje się w systemach informatycznych” (art. 7 pkt 2). Przetwarzanie danych osobowych jest dopuszczalne, tylko wtedy, gdy jest to konieczne do realizacji umowy, gdy osoba, której dane dotyczą, jest jej stroną lub gdy jest to niezbędne do podjęcia działań przed zawarciem umowy na żądanie osoby, której dane dotyczą (art. 23 ust. 1 pkt 3 ustawy). Niewątpliwie przetwarzanie danych osobowych w celu realizacji umowy pośrednictwa jest dopuszczalne przez prawo. Jednakże zgodna na przetwarzanie danych osobowych strony umowy nie może mieć charakteru blankietowego (abstrakcyjnego), a więc odnosić się do bliżej nieokreślonych danych osobowych, które miałyby być przetwarzane w bliżej nieokreślonym celu, czy do bliżej nieokreślonych czynności, które miałyby być wykonywane. Jeżeli z udostępnieniem danych osobowych związane są pewne korzyści, lub - co też niewykluczone - pewne ryzyko dla osoby, której dane dotyczą, powinna być ona o tym powiadomiona, po to aby móc podjąć właściwą decyzję. Trzeba przy tym wyraźnie zaznaczyć, że osoba, do której zwrócono się o zgodę na przetwarzanie jej danych osobowych, musi oczywiście też wiedzieć, o jakie dane chodzi, czyli - innymi słowy - co do jakich danych zgoda z jej strony ma być wyrażona.

W ocenie Sądu zakwestionowana klauzula powyższych wymagań nie spełnia, gdyż jest bardzo ogólna. Nie sprecyzowano bowiem o jakie dane osobowe chodzi, co należy rozumieć przez „sfinalizowanie transakcji obrotu nieruchomości”, jak również, którym podmiotom dane te zostaną udostępnione.

Zdaniem Sądu tak szerokie ujęcie zgody konsumenta na przetwarzanie danych osobowych nie jest uzasadnione celem umowy o pośrednictwo. Podmiotami, które powinny mieć dostęp do tych danych na pewno jest pośrednik i druga strona umowy, ewentualnie notariusz lub organ administracji publicznej. Nie ma uzasadnienia dla udostępniania danych osobowych innym pośrednikom lub innym podmiotom. Treść klauzuli, z tego więc względu, jest niejednoznaczna i zbyt ogólna.

Tak sformułowane postanowienie może prowadzić do sporów interpretacyjnych i być podstawą do udostępnienia danych osobowych w sposób sprzeczny z prawem. Tymczasem postanowienia wzorca umowy powinny być sformułowane w sposób jasny i przejrzysty nie budzący wątpliwości interpretacyjnych, chociażby dlatego, że konsument nie miał wpływu na ich treść. Wymaganie, aby klauzule zwarte we wzorcach umowy były sformułowane jednoznacznie ma na celu pozbawienie przedsiębiorcy prawa do dokonywania wiążącej interpretacji umowy.

Należy również zwrócić uwagę, że zgodnie z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych, osoba lub podmiot, który zbiera dane jest obowiązany poinformować tę osobę o:

„1) adresie swojej siedziby i pełnej nazwie, a w przypadku gdy administratorem danych jest osoba fizyczna - o miejscu swojego zamieszkania oraz imieniu i nazwisku,

2) celu zbierania danych, a w szczególności o znanych mu w czasie udzielania informacji lub przewidywanych odbiorcach lub kategoriach odbiorców danych,

3) ⁽²⁶⁾ prawie dostępu do treści swoich danych oraz ich poprawiania,

4) dobrowolności albo obowiązku podania danych, a jeżeli taki obowiązek istnieje, o jego podstawie prawnej”. (art. 24 ust. 1 ustawy).

Zakwestionowana klauzula również tych wymagań nie spełnia, a zatem w stosunku do ochrony przyznanej konsumentowi przez ustawodawcę jest dla niego niekorzystna.

Mając powyższe na uwadze Sąd uznał, że pozwana stosując tak ogólne sformułowanie przyznała sobie prawo do dokonywania wiążącej interpretacji umowy, co jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta. Z tych względów na mocy art. 385¹ k.c. w zw. z art. 385³ pkt 9 k.c. uznano przedmiotową klauzulę za niedozwolone postanowienie umowne i zakazano jej wykorzystywania w umowach zawieranych z konsumentami.

O wysokości wpisu od pozwu i obciążeniu nim pozwanej na rzecz Skarbu Państwa orzeczono na podstawie art. 26 ust. 1 pkt 6 w zw. z art. 113 ust. 1 oraz art. 96 ust. 1 pkt 3 i art. 94 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398).

O kosztach postępowania orzeczono stosowanie do wyniku sporu na podstawie art. 98 i 99 k.p.c. zasądzając od pozwanej na rzecz powoda koszty zastępstwa procesowego w minimalnej stawce wynagrodzenia radcy prawnego określonej według § 14 ust. 3 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

Publikację prawomocnego wyroku na koszt pozwanego zarządzono na podstawie art. 479⁴⁴ k.p.c.

SSR (del) Anna Maria Kowalik